

Stockholms läns landsting
Tillväxt, miljö och regionplanering
Box 22550
104 22 Stockholm

LS 1304-0578

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFSS 2010) - Aktualitetsförklaring

Remissyttrande med utgångspunkt från Underlag för att bedöma aktualitet och användbarhet, Stockholms läns landsting/Tillväxt, miljö och regionplanering (TMR)

Dnr KS 13/232-211

Sammanfattande bedömning

Ekerö kommun bedömer att Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen kan förklaras vara aktuell och användbar till år 2016.

Förutsättningar för en fortsatt aktualitet av RUFSS 2010

Detta yttrande lämnar ett underlag inför prövning av regionplanens och det regionala utvecklingsprogrammets aktualitet - huvudsakligen utifrån Ekerö kommuns perspektiv, men självfallet med sikte på att också befrämja regionalt, nationellt samt globalt perspektiv. Nedanstående redovisas ett skäligt urval av viktigare synpunkter - men naturligtvis görs inga anspråk på ett fullödigt utlåtande av materialet - avseende innehåll och erfarenheter av arbetet med RUFSS 2010, under en tid av drygt tre år.

”Anger vision och mål i RUFSS 2010 fortfarande regionens samlade vilja?”

Vision:

Europas mest attraktiva storstadsregion. För att omsätta ambitionerna i verkliga insatser i länet, har höga krav ställts på att identifiera framgångsfaktorer. Den regionala utvecklingsplanen gäller till år 2016. Kontinuerlig omvärldsbevakning bör även fortsatt vara en av de viktigaste utgångspunkterna för den regionala och lokala utvecklingsplaneringen. Till följd av ökad personrörlighet, ändrade livsmönster, beredskap inför svåra samhällspåfrestningar, men också den ekonomiska globaliseringen, bör de förväntade konsekvenserna utkristalliseras och beaktas.

Målen:

En öppen och tillgänglig region. Detta sätter fokus på sysselsättningsfrågor och humankapital, men även ekonomisk tillväxt, som blir allt viktigare för människor boende och verksamma i Stockholmsområdet - som utgör en randzon i norra Sveriges periferi. Utrikes födda kommer redan inom loppet av något decennium, i betydligt högre grad än tidigare, att yrkesarbeta i länet. I Ekerö kommun kommer människor med många nationaliteter, att utgöra ett viktigt dynamiskt tillskott till en gemensam arbets- och bostadsmarknadsregion i östra Mellansverige.

En ledande tillväxtregion. Beteckningen ger en mycket god bild av den befolkningsutveckling som förväntas i Stockholmsområdet till år 2030. För någon månad visade prognoser på en tillväxt, som vida överstiger den som redovisades i RUFSS 2010, vilket skulle innebära en folkmängd om väl över 2 500 000 människor i länet inom knappt två decennier. Insatserna för forskning och utveckling tillhör de största bland Europas storstadsregioner. Stockholms län tillhör även de främsta regionerna, gällande akademisk utbildning. Stockholm-Mälardalen skapar med sitt centrala läge - med de väg- och spårinvesteringar som avses genomföras med stöd av länsplanen, respektive nationella planen - goda förutsättningar för en väl fungerande transportinfrastruktur och kollektivtrafik. RUFSS 2010 måste därför fortsatt influera på Trafikverkets och SLL/Trafikförvaltningens prioritering av de ekonomiska resurserna, så att åtgärder inriktas på kommuner, som i likhet med Ekerö är belägna så nära regioncentrum - och har en betydande utvecklingsdignitet.

En region med god livsmiljö. Det föreligger betydande behov av ett varierat utbud av arbetsplatser, bostäder, kommersiell och social service, kultur samt utbildning, som möter efterfrågan och som passar olika livsstilar. Bostadsministern har nu åter tydliggjort att Stockholmsregionens olika aktörer inte fullt ut lyckats bemästra det tydligt uttalade behovet av bostäder till de många människor som väljer att arbeta i länet. Ekerö kommun med sitt attraktiva läge nära Stockholm, erbjuder boendemiljöer i anslutning till Mälarens stränder - och lämnar även möjligheter till rekreation i de alltid lättillgängliga och natursköna markområdena. Andelen näringsidkare i Ekerö kommun är nu bland de högsta i Sverige, särskilt vad avser kvinnor. Formuleringarna i RUFSS 2010 bör i större utsträckning illustrera koncept som verkar för att företag kopplade till kultur och service, såväl som lokala attraktioner, även ska utvecklas utanför de regionala stadskärnorna.

En resurseffektiv region. Redan tidigare har det konstaterats att det råder brist på människor med specialiserad utbildning, inom flera segment av arbetsmarknaden - som inte visat sig vara befriad från könssegregerat uppträdande. Det finns anledning att hantera utvecklingsfrågorna med ett vidgat synsätt, varför länsindelningen som geografisk avgränsning i vissa avseenden bör ges en mer marginell

betydelse. Ett antal kommuner har identifierat andra kommuner i Mälardalen med likartade förutsättningar och samverkar med dessa.

”Hur använder ni RUFSS 2010 och på vilket sätt får planen genomslag i ert arbete?”

Den löpande regionplaneringen bedrivs kontinuerligt i Ekerö kommun. RUFSS 2010 är vägledande vid beslut i övergripande frågor. Detta plandokument utgör kunskapsunderlag, dialogverktyg och inspirationskälla vid samverkan med statliga, såväl som regionala aktörer.

I Ekerö kommuns översiktsplanering och Trafikverkets transportinfrastrukturplanering för breddningen av Ekerövägen/Rv 261 till fyra körfält, respektive byggandet av Förbifart Stockholm/E4, är RUFSS 2010 ett betydelsefullt dokument. Även vid överläggningar med SLL/Trafikförvaltningen (angående utvecklingen av kollektivtrafiken), där berörda parter mestadels har en samsyn om sårbarheten vad avser framkomlighet, tillgänglighet samt trafiksäkerhet, får RUFSS 2010 ett starkt genomslag.

”Hur bedömer ni genomförandet av RUFSS 2010 fram till idag och hur kan det stärkas ytterligare?”

När perspektiven i RUFSS 2010, exempelvis i vision och mål, beskrivs med utgångspunkt från europeiska eller nationella förhållanden, föreligger ofta risken för att genomförandet försvåras - åtminstone under den begränsade tid (sex år) som planen gäller. När initiativen på lång, eller medellång sikt presenteras med antingen länet, eller Stockholm-Mälardalenområdet som utgångspunkt - får plandokumentet i en samordnad regional roll, istället helt andra möjligheter att skapa betydelsefulla influenser och delaktighet, bland annat för statlig och kommunal planering.

”Vad ser ni som styrkor, respektive svagheter i RUFSS 2010, ur Ekerö kommuns perspektiv?”

Ekerö kommun gör bedömningen att ambitionerna i plandokumentet har förutsättningar att förmedla en avsedd helhetssyn, men enbart under förutsättning att ställningstagandena har förankrats bland kommunerna i länet. I de fall så inte har skett, riskerar formuleringar i planen att enbart framstå som enbart fraser, utan betydelse för ett framtida och samordnat agerande - vilket får betraktas som en svaghet i den regionala utvecklingsplanen. När länets kommuner, med den översiktliga planeringen som grund, däremot står inför viktiga avvägningar, måhända även i konflikt med statliga intressen - kan högre detaljeringsgrad i RUFSS 2010 bidra till att ett genomförande av strategiskt inriktade åtgärder verkligen kommer till stånd. Detta får otvetydigt betraktas som en styrka i denna plan.

Styrkor:

I RUFS 2010 prioriteras Ekerövägen som en viktig kapillär vägsträckning, i anslutning till den regionala tillfartsleden Förbifart Stockholm. Två detaljexempel på detta är följande ställningstaganden: ”En breddning av Ekerövägen är viktig för att förbättra trafiksäkerheten och öka kapaciteten mellan Ekerö centrum och Brommaplan. Åtgärden bör kopplas i tid till byggandet av Förbifart Stockholm”, vid sidan av att: ”Framkomligheten i huvudvägnätet behöver förbättras och busstrafiken bör prioriteras. Kapacitetshöjande åtgärder behövs på infarterna mot Stockholm, såväl som på Europavägarna på de övriga huvudinfarterna från Ekerö, Huddinge, Nacka och Värmdö”.

Pendelbåttrafik på Stockholms inre vattenvägar som beskrivs i RUFS 2010, lämnar ett tydligt stöd för SLL/Trafiknämndens beslut i augusti 2013 att - i samverkan med Ekerö kommun, Trafikverket och Stockholms stad - vidareutreda förutsättningarna för kommunens initiativ att trafikera Mälaren med båtar på sträckan mellan Ekerö centrum och Stadshuset (eller Gamla stan) i Stockholm. En arbets-, såväl som skolpendling kan skapa nya målpunkter i den centrala regionkärnan och avlasta trafiken förbi Drottningholm, utöver att insatsen skulle utgöra en av många människor efterfrågad ”trimningsåtgärd” - för att klara vägkapaciteten under en tid då mycket omfattande byggnadsarbeten pågår, föranledd av breddningen av Ekerövägen.

Behovet av att förstärka och sammankoppla regionala VA-system framgår av RUFS 2010. Vidare anges att de kommunala vattenförsörjningsplanerna bör kompletteras, för att kunna utgöra VA-försörjningsplaner. Nya ledningar från Mälarens stora vattenverk kan stödja kommuner med lägre kapacitet avseende dricksvatten. Ekerö kommun försörjs till betydande del, genom förgrening ifrån en förhållandevis nyanlagd vattenledning mellan Norsborgs vattenverk och Strängnäs. Ekerö kommun har under år 2013 antagit en framåtsyftande VA-plan.

Svagheter:

Vid tidpunkten för antagandet av Ekerö kommuns översiktsplan år 2005 följdes Länsstyrelsens dåvarande rekommendation gällande sockelnivå vid nybyggnader, ej lägre än +1,6 meter ovan normalvattennivå, enligt höjdsystemet RH00. I RUFS 2010 anges dessvärre en rekommendation om +2,3 meter över denna nivå.

Mälarens öar är förhållandevis låglänta, i jämförelse med omgivande landområden kring Mälaren. En klimatförändring kan härvidlag medföra omfattande skador vid höga vattenflöden, som innebär risk för översvämningar och skred. Med en reglering av Mälaren samt ombyggnader av slussar i Stockholm och Södertälje, bedöms den erforderliga avbördningen av vatten resultera i en reducering av dessa problem.

Kommunens planering för nytilskott av bostäder, näringslivstillväxt, varierande slag av infrastrukturinsatser mm, får inte äventyras.

Denna reglering av Mälaren får inte heller medföra att sektorsansvariga myndigheter, eller regionala aktörer accepterar inskränkt användning av befintliga markområden - ianspråktaga för vägar, tekniska anläggningar, arealer för lantbrukets behov eller dylikt - genom att en högre strandlinje vid vissa flöden avses medges.

Den regionala utvecklingsplanen ska absolut fokusera på gemensamma och samordnade prioriteringar för hela regionens utveckling. I vissa avseenden har detta dock skett på bekostnad av erforderligt utrymme för behov som har formulerats i kommunerna - som ju måste kunna känna delaktighet, för att ställa sig bakom den regionala utvecklingsplanen.

Ekerö kommun ämnar även fortsatt, enbart ge stöd för regleringsåtgärder som skapar möjligheter att hantera skyndsamt avbördning - och som kan reducera riskerna för skador till följd av översvämningar. RUFSS 2010 borde ha innehållit ställningstaganden om ovan nämnd nivå om +1,6 meter över RH 00 - samt ett uttalande om att detta komplexa ärende måste vara en statlig angelägenhet.

”Finns det delar i RUFSS 2010 som inte är aktuella?”

Undermålig befolkningsprognos

Den av SLL/Regionplanekontoret använda nationella prognosmodellen utgör en framskrivning av befolknings-/bostadstillskott som bland annat beaktar bedömd boendetäthet, utglesning samt flyttning. SLL framhåller att beräkningen är en nedbrytning av grundåtaganden om regionens befolkning som helhet - och inte på kommunnivå. Sedan år 2010 har dock Trafikverket och SL dessvärre ifrågasatt Ekerö kommuns beskrivningar med stöd av översiktsplaneringen, om det stora behovet av infrastrukturinsatser (breddningen av Ekerövägen till fyra körfält) - och kollektivtrafikåtgärder (busstrafik på färjorna mellan Jungfrusund och Slagsta). På det sätt som flera regionala aktörer avläser RUFSS 2010, tar argumenten sin utgångspunkt i att Ekerö kommun inte kan räkna med särskild prioritet, mot bakgrund av ringa befolkningstillväxt. Ekerö kommun bedöms nu felaktigt bli föremål för en befolkningstillväxt från 25 000 invånare år 2010, med endast 1 000-2 000 människor (det vill säga 4-8 %) till totalt 26 000-27 000 invånare, mellan år 2010 och 2030 - medan kommunens sannolika förändring i folkmängd, med stöd av exempelvis översiktsplanen, blir cirka 10 000 människor (vilket skulle innebära +40 %) till totalt omkring 35 000 invånare, under samma tidsperiod.

Under tioårsperioden 2013-2022 bedöms Ekerö kommun de facto ha en befolkningstillväxt som motsvarar omkring 2,2 % av den sammanlagda tillväxten i Stockholms län. Under samma tidsperiod bedöms kommunen utgöra en befolkningsandel om cirka 1,2 % av länet som helhet.

Stort behov av nya bostäder

I media har under senare tid kunnat utläsas att den regionala tillväxten hämmas av bostadsbristen i Stockholms län. För närvarande finns stora hinder för att Stockholm-Mälardalen fortsatt ska kunna utvecklas väl, med dynamiska företagsgrupperingar i en gemensam arbets- och bostadsmarknadsregion. Ett viktigt skäl för detta är att välutbildad personal inte i tillräcklig grad kan rekryteras inom industrin, på grund av alltför begränsad tillgång till bostäder. Då den i många stycken innovativa verksamheten i Stockholms län driver efterfrågan på arbetskraft inom tjänstesektorn, kan utvecklingen utebli inom vissa sektorer som annars skulle gynnas av regionförstoringen.

Nya infrastrukturinsatser

Sentida studier indikerar att planerade spår- och väginnsatser inom transportinfrastrukturområdet (inom ramen för länsplan, respektive nationell plan) i Stockholms län, inte kommer att vara tillfyllest. Mot bakgrund av exempelvis en betydligt mer omfattande befolkningstillväxt än förväntat, reduceras inte trängseln i tillräcklig omfattning - vare sig i privatfordons-, gods-, eller kollektivtrafiken, under de närmaste decennierna.

Föreliggande politiska principöverenskommelse angående nio nya tunnelbanestationer, kopplade till en omfattande bostadsproduktion inom den centrala regionkärnan är till stor del hanterad i RUFSS 2010. Sträckan Hagastaden-Arenastaden Solna har dock i detta dokument inte tidigare markerats som spårreservat för tunnelbana. Sträckan Kungsträdgården-Nacka Forum, inklusive förgreningslinjen/sambindningslänken mellan Sofia-Gullmarsplan, har vare sig i den nationella planen för transportsystemet, eller i RUFSS 2010 utgjort dimensionerande förutsättningar gällande spårutbyggnader.

Regional grönstruktur

Ekerökilen har illustrerats på ett korrekt sätt i textavsnittet angående redovisningen av regionens grönstruktur, medan inga beslut står att finna i Ekerö kommun, beträffande en pilmarkering över Munsö som betecknar "utveckling av grönstrukturen" i kartmaterialet.

Riksintresseområden

På en kartbilaga i RUFSS 2010 har två mark- och vattenområden av riksintresse för totalförsvaret översiktligt illustrerats. För det första har en avgränsning gjorts för hela Lovön, trots att riksintresseområdet enbart

omfattar den nordöstra delen av ön (Försvarets Radioanstalt). För det andra har en avgränsning gjorts, där nära nog hela Helgö ingår, trots att riksintresseområdet i sin helhet är beläget inom Salems kommun (Vällinge skjutfält).

”Är utmaningarna i RUFSS 2010 fortfarande relevanta?”

Samtliga sex utmaningar är sannolikt ännu till övervägande delar relevanta.

Förmodligen ligger nedanstående fyra utmaningar mer inom ramen för de insatser som regionens aktörer, med bistånd av statliga myndigheter och verk, ur ett rimligt tidsperspektiv har möjligheter att genomföra:

- ”Att möjliggöra befolkningstillväxt och samtidigt förbättra regionens miljö och invånarnas hälsa”.
- ”Att vara en liten storstadsregion och samtidigt internationellt ledande”.
- ”Att minska klimatpåverkan och samtidigt utveckla en tillgänglighet som möjliggör ekonomisk tillväxt”.
- ”Att åtgärda kapacitetsbrister samtidigt som behoven fortsätter att växa”.

Förmodligen ligger dock nedanstående två utmaningar inte helt inom ramen för de insatser som regionens aktörer, åtminstone ur ett rimligt tidsperspektiv, för egen del har alltför stora möjligheter att genomföra:

- ”Att öka tryggheten i regionen samtidigt som omvärlden upplevs som mer osäker”.
- ”Att öppna regionen och samtidigt minska utanförskapet”.

Det ligger i sakens natur att ifrågasätta huruvida det är möjligt att fatta beslut om finansierade åtgärder - mot bakgrund av det enbart är Regeringen eller, i tillämpliga fall, EU som disponerar de legala förutsättningarna, inflytandet på berörda sektorsansvariga parter (i ovanstående sex angivna utmaningar: näringslivet, universiteten, sociala organ, polismyndigheten m.fl.) och de ekonomiska resurserna - vilka sannolikt erfordras för att nå konkreta resultat.

”Vilka är de viktigaste utmaningarna för Stockholmsregionen framöver?”

Det är svårt att prioritera vissa av de varierande utvecklingsmöjligheterna framför andra, men nedanstående preliminära bedömning kan måhända illustrera några ansatser som Ekerö kommun i närframtid betraktar som möjliga att vidarebearbeta förutsättningarna för:

- ”Att möjliggöra befolkningstillväxt och samtidigt förbättra regionens miljö och invånarnas hälsa”.

Tillväxt skapar möjligheter, likväl som problem. Gemensamma resurser kan utnyttjas effektivare, samtidigt som miljön riskerar att ta skada. Utvecklingen måste hanteras så att människors miljö och välfärd för-

bättras, trots att det nu kan konstateras att ohälsotalen åter har ökat. Utöver detta är det även uppenbart att flera av de regionala miljömålen blir svåra att uppnå.

- ”Att vara en liten storstadsregion och samtidigt internationellt ledande”.

Vår storstadsregion har en förhållandevis begränsad omfattning. För att klara den globala konkurrensen måste regionen utveckla en hög kvalitet på utbildning samt skapa en mer flexibel och öppen arbetsmarknad.

”Hur ser Ekerö kommun på den omvärldsbild som RUF 2010 utgår ifrån?”

Nedanstående kommenteras omvärldsfaktorer med bäring på den översiktliga planeringen i Ekerö kommun:

- **”Stockholm är en betydelsefull kunskapsregion i Europa”.**
- **”Ledande storstadsregion i Östersjöområdet”.**

I år utsågs Stockholmsregionen till en av de tio mest konkurrenskraftiga storstadsregionerna i världen. Näringslivets globala beslutsfattande kan dock snabbt förändra marknaderna inom många tjänste- och varusegment. Vår styrka som främst återfinns i kunskapsintensiva kluster är dock utsatt för hård konkurrens från regioner som är betydligt större än Stockholm-Mälardalen. Regioncentrum kommer sannolikt att även fortsatt kompletteras med företag inom den högteknologiska tjänstesektorn och industrin. En god innovationsmiljö och högre tillgänglighet till universitet/högskola, har stor betydelse för kompetensförsörjning - och därmed för regional utveckling. Tillväxt i ekonomin möjliggörs av varierat näringsliv, robust arbetsmarknad, brett bostadsutbud och rik servicetillgång. Därför är tillgången på välutbildad och kompetent arbetskraft en av de viktigaste framgångsfaktorer i vår marknadssituation. Långsiktig ekonomisk utveckling förutsätter att människor uppfattar vår region som en attraktiv etableringsort för varierande slag av företag. I framtiden kommer behovet av bostäder i storstädernas närområden att öka än mer, vilket kräver betydligt bättre kommunikationer till och från den centrala regionkärnan. Ekerö kommun har i relativa tal haft den tionde största befolkningsutvecklingen i Sverige under en fyrtioårsperiod och den femte största i länet under betydande delar av det senaste decenniet. Ekerö kommun har länge haft lägst arbetslöshet i Sverige - och vår förvärvsfrekvens är hög, bland de högsta i riket för kvinnor. Andelen akademiker bland de förvärvsarbetande är hög. Ungefär hälften av kommunens förvärvsarbetande befolkning arbetspendlar - och många ungdomar skolpendlar till universitets- och gymnasieutbildning - till andra kommuner (primärt Stockholms innerstad, Västerort, Solna och Sundbyberg). Ekeröborna bidrar alltså starkt till regionens tillväxt, bland annat i högteknologiskt inriktade företag. Det finns mycket som talar för att ovan beskriven trend kvarstår under överskådlig tid.

Utöver detta är Ekerö kommun i sin helhet av riksintresse för friluftsliv och turism, vilket innebär ett aktivt stöd för den regionala utvecklingen i andra delar av Stockholm-Mälardalen.

- **”Klimat och energiförsörjning i förändring”.**

Regionförstoringen kommer att ställa krav på att planeringen klarar den framtida befolkningsutvecklingen och trafikbehoven i Stockholm-Mälardalen, som är rikets viktigaste tillväxtfär. Kraven på att inom kort uppnå en långsiktigt hållbar och robust samhällsutveckling, innebär att bättre förutsättningar skapas för ett reducerat totalt transportarbete, utvidgad kollektivtrafik, klimatsmarta lösningar i boendet och handeln, lägre utsläppsnivåer av växthusgaser vid uppvärmning och industriell verksamhet mm.

De regionala befolkningskärnorna i Stockholms län ingår i ett fragmenterat nätverk av städer och tätorter i hela östra Mellansverige. Befolkningens ökade rörlighet och yrkesspecialisering gör att större tillväxtregioner påverkar samhällsplaneringen i mer omfattande influensområden.

Bostadsefterfrågan och bostadsbyggande styrs i hög grad av de preferenser som människor har. Hittills har utvecklingen pekat på efterfrågan av tätare, såväl som glesare boende. En stor utmaning blir att skapa utrymme i länet för ytterligare omkring 400 000-500 000 invånare på cirka 20 års sikt. Sysselsättningen i länet bedöms under samma period förändras i motsvarande omfattning, vilket för Stockholmsområdets vidkommande skulle innebära att det totala antalet yrkesverksamma skulle ligga inom intervallet 1 000 000-1 300 000 människor.

Denna tillväxt i regionen leder till en stegrad efterfrågan på bostäder och verksamhetslokaler i områden nära regioncentrum.

Investeringsinsatser inom Ekerö kommuns tätortsband, utgör sammanlagt den viktigaste förutsättningen för lokal och kretsloppsanpassad utveckling. Nyetableringar skulle lämna dynamiska effekter som generellt stärker möjligheterna till integrerad planering för tillskott av främst arbetsplatser, bostadsbyggande, kommersiell och social service, men även verksamheter kopplade till rörligt friluftsliv, besöksnäringar mm.

Regionens utveckling förutsätter därför goda möjligheter till rekreation och aktiviteter vid Mälarens stränder. De naturstråk som etablerats längs stränderna behöver utvecklas, eftersom de utgör en viktig marknadsmässig tillgång.

En sådan samhällsutveckling förutsätter att den mycket svaga transportinfrastrukturen och kollektivtrafiken förstärks i Ekerö kommun.

Kommunstyrelsen i Ekerö har nyligen fattat ett inriktningsbeslut gällande en framtagen förstudie om närvärmenät i Ekerö tätort. För närvarande uppvärms merparten av småhusen med el, men även oljebaserad värme är förhållandevis vanligt förekommande. Planeringen för en långsiktigt hållbar och robust energiförsörjning utgör ett viktigt steg i strävan att nå miljö kvalitetsmålen, bland annat avsevärt reducerade koldioxidutsläpp. I framtiden bör närvärmenätet byggas ut inom andra delar av tätortsbandet.

För Ekerö kommun

Peter Carpelan
Kommunstyrelsens ordförande

Kopia till:
registrator.lsf@sll.se
Länsstyrelsen i Stockholms län
Planeringssamordnaren